

Konseptvalgutredningen (KVU) for transportsystemet Jaren (Oslo)-Gjøvik-Moelv

Kortversjon for jernbanedelen

Januar 2017

Forord

Konseptvalgutredningen (KVU) for transportsystemet Jaren (Oslo)-Gjøvik-Moelv beskriver strategier for utvikling av transportårene på strekningen fram mot 2062. Rapporten er utarbeidet av Statens vegvesen (SVV) og Jernbaneverket (JBV) på oppdrag fra Samferdselsdepartementet (SD), og skal danne grunnlag for Regjeringens konklusjon om valg av konsept og videre planlegging

Samfunns mål:

1. Transportsystemet skal utvikles for økt trafiksikkerhet og økt effektivitet for godstransporten
2. Transportsystemet i Gjøvik og for arbeidsreiser i og ut av regionen skal utvikles i en mer miljøvennlig retning

Prosjektutløsende behov:

- Avklare prinsippene for en utvikling av hovedvegssystemet og jernbanen i og gjennom Gjøvik by på kort og lang sikt.
- Avklare hvordan behovet for et sikkert, pålitelig, effektivt og miljøvennlig transportsystem kan utvikles på kort og lengre sikt.

Gjøvikbanen i dag:

Enkeltsporet bane med kurvatur uendret fra opprettelsen i 1902, 123 km langt, 14 kryssingsspor, 101 planoverganger, 23 holdeplasser/stasjoner, 72 bruer og 7 tunneler. Endestasjoner er Oslo og Gjøvik, og trafikkeres av persontog fra Gjøvikbanen A/S. På strekningen Roa – Grefsen trafikkerer 6 godstog i døgnet med godstog til/fra Bergen.

Togtilbudet og kjørehastigheten er i dag ikke konkurransedyktig i forhold til privatbil:

- Gjennomsnittshastighet 62 km/t
- 26 min til Nittedal, 2 timer til Gjøvik
- Første tog til Gjøvik om morgenen klokken 09:00
- Kun tog annenhver time til Gjøvik
- Rutetabell med tredelt time
- Gjøvikbanen trafikkeres med enkle togsett grunnet korte plattformer

Gjøvikbanen har og kan fylle ulike roller og funksjoner

Gjøvik - Moelv:

En sammenkobling gir ny nettverksstruktur med en annen rolledeling mellom banestrekningene. Sammenkobling gir muligheter og robusthet for gods- og persontransport.

Roa - Gjøvik:

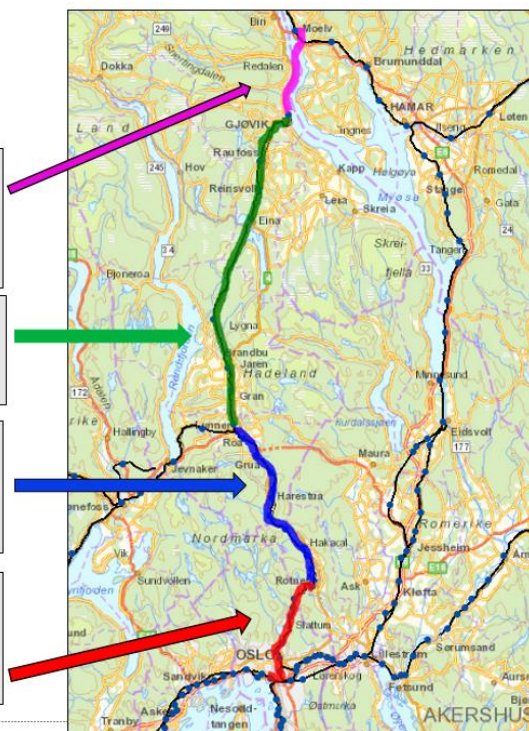
Lite press på sporet i dag. Har ikke gods og kun frekvens 2.hver time. Med en sammenkobling kan denne delstrekningen bli viktig for gods.

Nittedal - Roa:

Blandet trafikk og fullt utnyttet sporkapasitet. Mye gods over Bergensbanen. Det er behov for et dobbeltspor for å bedre kapasiteten for gods og person

Oslo - Nittedal:

Stort markedsgrunnlag, overfylte tog, viktig for friluftsliv. Kapasiteten på sporet er sprengt og en kan ikke bedre togtilbudet for person uten at det går ut over gods.

Alternative jernbaneløsninger:

I konseptvalgutredningen er det vurdert 6 alternativer som faller inn under kategorien nyinvesteringer og større ombygginger:

Alternativ 0+ Utvikling av eksisterende infrastruktur	Alternativ 1a Dobbeltspor Oslo - Roa	Alternativ 1b Dobbeltspor Oslo - Roa	Alternativ 2 Sammenkobling av Gjøvikbanen og Dovrebanen	Alternativ 3 Sammenkobling og Dobbeltspor Oslo -Roa	Alternativ 4 Dobbeltspor Oslo - Gjøvik	Alternativ 5 Dobbeltspor Oslo - Moelv

Siling av alternativene

Løsningsalternativ 1a Dobbeltspor fra Oslo til Hakadal, gir minimal gevinst for godstransporten. Dette skyldes at kapasiteten på strekningen Hakadal – Roa fortsatt vil være full, og vi får derfor ikke utnyttet det nye dobbeltsporet fra Oslo – Hakadal i stor nok grad. Løsningen er derfor forkastet.

Løsningsalternativ 4 med dobbeltspor fra Oslo til Gjøvik gir ikke nye muligheter utover det de andre alternativene kan gi, til en lavere pris. Løsningen er derfor forkastet.

Løsningsalternativ 3 med både sammenkobling i nord og dobbeltspor til Roa i sør er et alternativ som synes interessant å gå videre med. Det oppnår mange mål, effekter og muligheter med en lavere kostnad enn ved full utbygging. Vi har likevel valgt å ikke gå videre med dette alternativet av to grunner. Det ene er valget som ble tatt for å finne sammensatte konsepter som er forskjellige og som viser spennvidden i alternative løsninger for transportsystemet. Den andre grunnen er at med å ha et konsept med full jernbaneutbygging fra Grorud til Moelv vil vi kunne plukke ut alle verdiene som trengs for å vurdere løsningsalternativ 3. Med andre ord er ikke dette alternativet forkastet, men bare ikke tatt videre med i de sammensatte konseptene.

For Gjøvikbanen har prosjektet valgt å gå videre med følgende løsninger til alternativanalysen:

- Alternativ 1b dobbeltspor Oslo – Roa
- Alternativ 2 sammenslåing av Gjøvikbanen – Dovrebanen
- Alternativ 5 Dobbeltspor Oslo – Moelv

De tre valgte alternativene vil gi forskjellige muligheter og effekter for jernbanenettet og transportsystemet på Østlandet og nasjonalt for gods.

3 sammensatte konsept

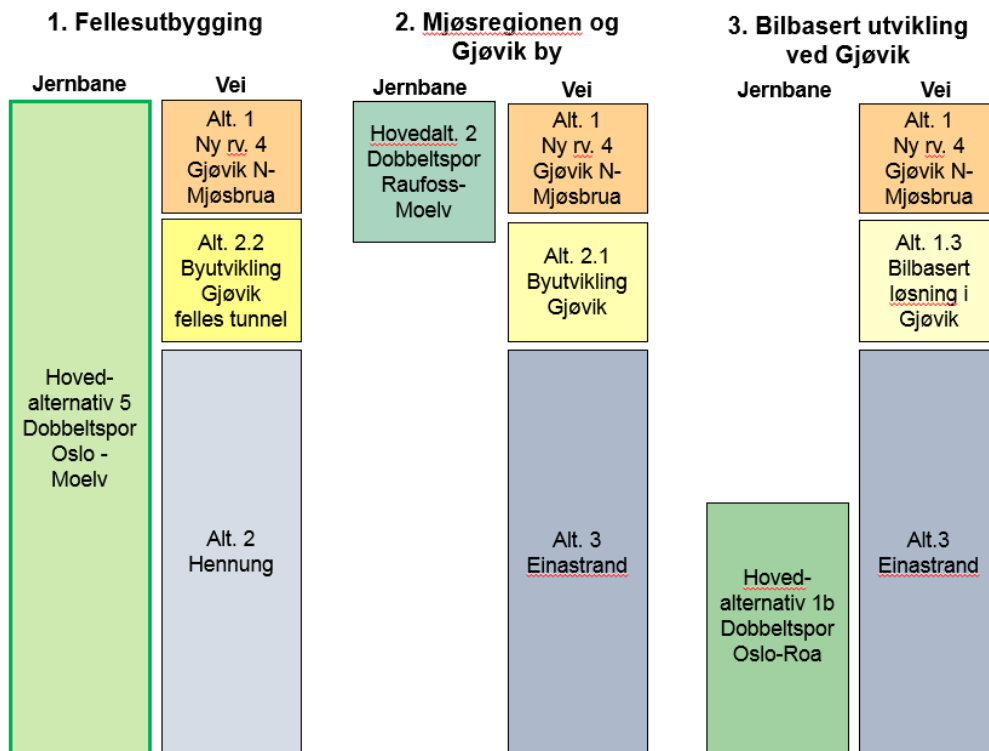
Prosjektet inneholder i praksis tre KVuer i en; Gjøvikbanen fra Oslo - Moelv, Gjøvik by og rv. 4 fra Lygna – Mjøsbrua. Disse er satt sammen i konsept som baserer seg på ulike strategier for å tilfreds- stille samfunnsmålene. De inneholder i tillegg løsninger som skal bidra til ønsket byutvikling i og rundt Gjøvik. Konseptene er prinsipielle og brukes til å analysere virkninger av ulike hovedgrep og virkemidler. Anbefalingene vil derfor mest sannsynlig, bestå av enkelttiltak fra de gjennomgående konseptene

Konsept 0: Referansealternativet år 2022

Konsept 1: Fellesutbygging - full utbygging av veg og jernbane på hele strekningen

Konsept 2: Mjøsregionen og Gjøvik by

Konsept 3: Bilbasert utvikling ved Gjøvik

Figur 6-1 Gjennomgående konsepter

Effekter for jernbanen i de tre konseptene:

Konsept 1 Effekter av jernbanetiltakene

Tiltak på jernbanen: Dobbeltspor hele Gjøvikbanen og frem til Moelv

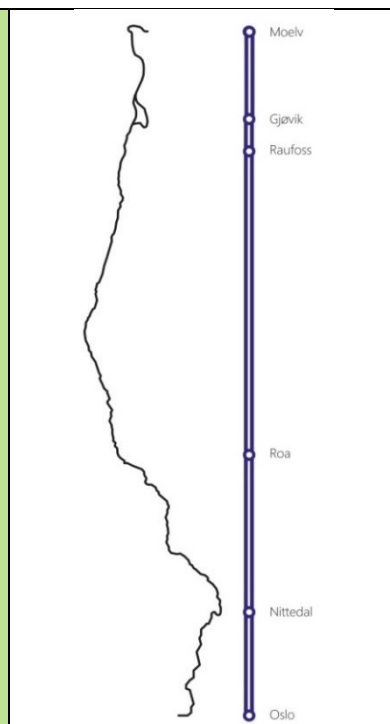
Kostnad: P50 70 mrd. Kroner

Person:

- Ny nettverksstruktur, fleksibilitet, robusthet og nye muligheter
- Redusert kjøretid (Oslo – Gjøvik 1t 9min) og bedre togtilbud
- Avlaste og frigjør kapasitet på Dovrebanen, Hovedbanen og i Oslotunnelen
- Styrker regional utvikling utenfor Oslo

Gods:

- Mye mer kapasitet, omkjøringsmuligheter og robusthet
- Flere ruteleier, raskere fremføring og ingen begrensning på lengde og tyngde på togene
- Nye muligheter for terminaler og godsruter

Konsept 2

Effekter av jernbanetiltakene

Tiltak: Sammenkobling mellom Gjøvikbanen og Dovrebanen

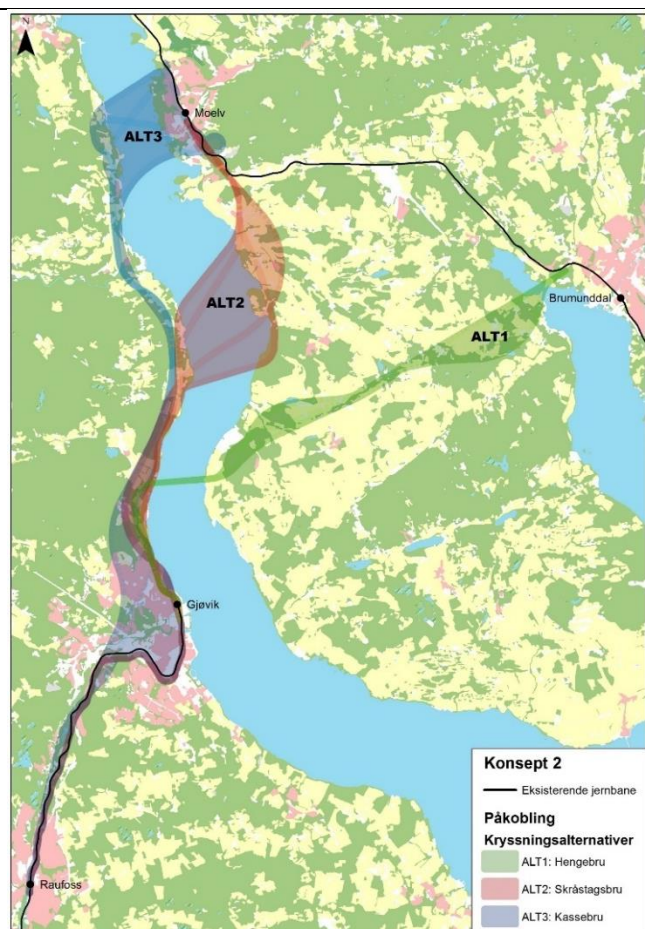
Kostnad: P50 24 mrd. Kroner

Person:

- Ny nettverksstruktur og rolledeling på Østlandet, som gir mer fleksibilitet, robusthet og nye muligheter
- Forsterker mjøsregionen som ett bo- og arbeidsmarked. Reisetider under halvtimen mellom Hamar, Gjøvik og Lillehammer
- Gjøvikregionen får jernbanetilgang til Gardermoen (57min) og Oslo via Hamar IC (1t 20min)
- Forsterker eksisterende investering i IC Dovrebanen

Gods:

- Godstog fra vest og sør kan kjøre nordover til Trondheim (og Sverige)
- Mulighet for tømmerterminal på vestsiden av Mjøsa
- Mer tømmer kan fraktes fra Hønefoss-området til Sverige
- Omkjøringsmulighet ved stans på Dovrebanen

Konsept 3 Effekter av jernbanetiltakene

Tiltak: Dobbeltspor Oslo – Roa

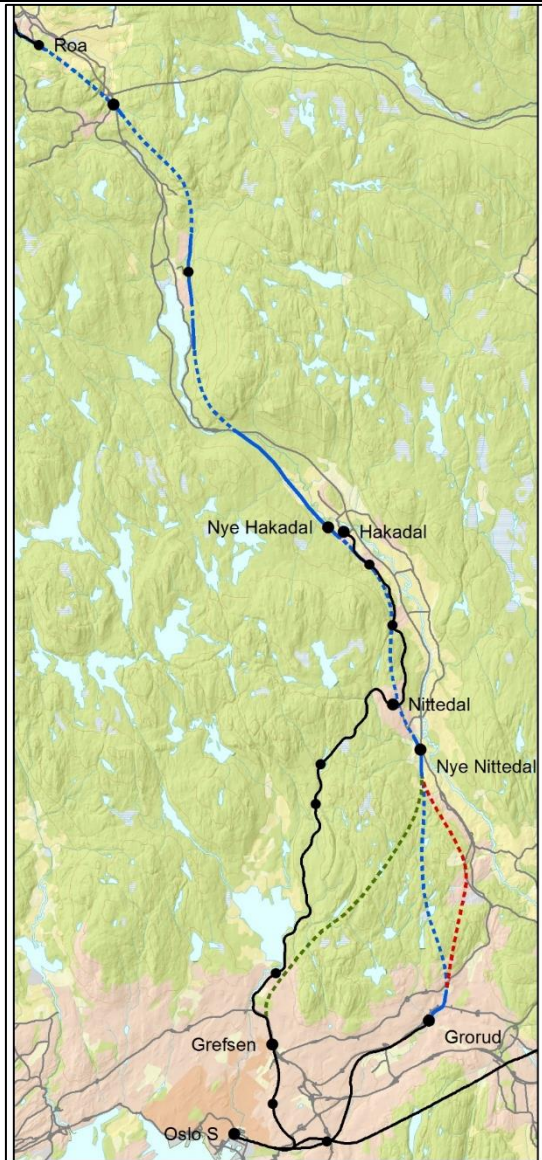
Kostnad: P50 20 mrd kroner

Person:

- Redusert kjøretid på Gjøvikbanen, 15min til Nittedal, 50min til Jaren, 1t 34min til Gjøvik
- Bedre togtilbud på Gjøvikbanen
- Avlaste og frigjøre kapasitet i Oslotunnelen

Gods:

- God kapasitet for gods både i forhold til tog lengde og antall ruter
- Flere ruteleier kan tilbys
- Alle tog fra Bergen kan kjøre om Roa, 8 stk
- Alle godstog fra Sørlandet og Stavanger 5 stk, kan kjøre om Roa
- Fjerner Brynsbakken som flaskehals
- Økt sikkerhet ved å unngå farlig gods i Oslotunnelen og Nasjonalteateret

Valgt standard

Gjøvikbanen har et av de dårligste (laveste) hastighetsprofilene av Norges baner, og er antagelig den banen med lavest hastighet blant alle banene på Østlandet. Hvis banen skal bygges ut til en hastighet på minst 120 km/h, vil tilnærmet ingenting av nåværende bane kunne benyttes, alt må bygges nytt.

Dobbeltsporstandard på all nybygging

- Kapasiteten på enkeltspor vil begrense mulig togtilbud knyttet til frekvens og reisetid og vil gi systemet lavere robusthet og punktlighet
- Kostnadene bestemmes først og fremst av tunnelandel og anleggskompleksitet, ikke om det er enkelt eller dobbeltspor. Dobbeltspor koster 50% mer, men gir mer enn 50% kapasitet
- Senere utvidelse vil være urimelig mye dyrere, bla. pga drift i anleggsperioden.

Hastighet og stigning

Ved opptegning av linjene har prosjektet lagt seg på en hastighet på 200 km/t og stigning på 12,5‰, der hvor dette er mulig å oppnå. Inn mot stasjonene er hastigheten lavere fordi togene skal stoppe. En hastighet på 100 km/t gjennom stasjonene er lagt til grunn slik at godstogene skal kunne unngå en stor hastighetsreduksjon. Dette medfører at man her har kunnet benytte seg av en mindre horisontalkurvatur. På strekningen mellom Raufoss og Moelv har man, på grunn av terrenget, måttet fravike fra teknisk regelverk, og tegnet ut en linje med en fall/stigning på 16 - 18‰. Disse

vurderingene er tatt for å unngå for lange tunneler, samt å treffe stasjonene man ønsker å betjene, samtidig som det er med på å redusere kostnadene.

Kostnadsvurderinger av de gjennomgående konseptene

Usikkerheten i prosjektet vurderes til å være høy sammenlignet med kostnadsvurderinger gjennomført i andre KVUer (i overkant av 50% mot «vanligvis» 40%). Hovedårsaken til dette er at løsningene som er kostnadsvurdert er veldig grove, og at gjennomføringen av utbyggingen og investeringene forventes å ligge i et tidsrom fra 2022 til 2062. Jo lenger ut i tid for åpning av tiltakene, jo større usikkerhet. Det er også stor usikkerhet knyttet til ulike tunnel- og bruløsninger for jernbanen. På grunn av prosjektets lange tidshorison, store omfang og høye kompleksitet, fremstår en spredning på 50% som rimelig og fornuftig.

Jernbane

<i>Jernbane - strekninger/alternativer</i>	Grunnkalkyle	Forventet tillegg	Forv. kostnad (P50)	Høy (P85)	Standardavvik	Standardavv. (%)
Grefsen - Nittedal	5 573	1 728	7 300	11 670	4 202	58 %
Grorud - Nittedal	5 985	1 113	7 098	10 935	3 690	52 %
Grorud - Slattum - Nittedal	6 419	3 051	9 470	15 605	5 899	62 %
Nittedal - Roa	10 941	2 263	13 204	20 847	7 350	56 %
Roa - Raufoss	19 761	4 905	24 666	38 359	13 167	53 %
Raufoss - Moelv, hengebru*	25 848	5 961	31 808	48 760	16 299	51 %
Raufoss - Moelv, bro v/Kolberg*	19 700	6 962	26 662	41 593	14 356	54 %
Raufoss - Moelv bro v/Moelv*	16 569	7 789	24 359	38 954	14 034	58 %

<i>Jernbane - hovedalternativer</i>	Grunnkalkyle	Forventet tillegg	Forv. kostnad (P50)	Høy (P85)	Standardavvik	Standardavv. (%)
1b: Grorud - Roa	16 925	3 376	20 302	31 732	10 991	54 %
2: Raufoss - Moelv, bro v/Moelv*	16 569	7 789	24 359	38 954	14 034	58 %
5: Grorud - Moelv, bro v/Moelv*	53 256	16 070	69 326	108 779	37 935	55 %

Veg

<i>Veg - hovedalternativer</i>	Grunnkalkyle	Forventet tillegg	Forv. kostnad (P50)	Høy (P85)	Standardavvik	Standardavv. (%)
1. Full utbygging	9 578	3 495	13 073	19 987	6 648	51 %
2. Mjøsregionen	6 438	2 532	8 970	13 797	4 642	52 %
3. Bilbasert utvikling	15 532	5 340	20 872	31 788	10 497	50 %

Konsepter, vei og jernbane

<i>Konsepter, vei og jernbane</i>	Grunnkalkyle	Forventet tillegg	Forv. kostnad (P50)	Høy (P85)	Standardavvik	Standardavv. (%)
1. Full utbygging vei og jernbane*	62 834	19 565	82 399	128 646	44 468	54 %
2. Mjøsregionen og Gjøvik by*	23 007	10 321	33 328	52 580	18 512	56 %
3. Bilbasert utvikling	32 458	8 716	41 174	63 433	21 403	52 %

Tabell Tabell 6.2-1 Resultater av totale prosjektkostnader for de ulike alternativer/strekninger og konsepter i mill. kr 2016, eks. mva. (Dovre Group AS, 2016).

Samfunnsøkonomiske vurderinger:

Ingen av de tre gjennomgående konseptene får positiv netto nytte. Det betyr at kostnadene for bygging og drift overskrider de positive nyttebidragene. Konsept 3 er det minst ulønnsomme konseptet. Konsept 1 gir totalt sett de største positive nyttebidragene, men siden kostnaden for dette konseptet er mer enn dobbelt så høy som de øvrige konseptene, får konsept 1 en dårligere samfunnsøkonomisk lønnsomhet enn konsept 3.

Nytte/kostnad for år 2022-2061. Felles prisnivå 2016				
Komponenter (mill. kr diskontert)		Konsept 1	Konsept 2	Konsept 3
Trafikant- og transportbrukere	Trafikantnytte	20 491	8 783	7 370
	Godsnytte jernbane	1 728	275	987
	Totalt	22 219	9 058	8 357
Operatører				
	Totalt	-17 504	-9 864	-4 640
Det offentlige (B)	Investeringer	-96 901	-38 554	-47 630
	Drift og vedlikehold	-1 412	-454	-907
	Overføringer	6 027	7 296	4 428
	Skatte- og avgiftsinntekter	-1 650	-996	-801
	Totalt	-93 935	-32 708	-44 910
Samfunnet for øvrig	Ulykker	1 919	1 506	2 108
	Restverdi jernbane	-4 880	-1 733	-487
	Støy- og luftforurensning	1 015	361	731
	Skattekostnad	-18 787	-6 542	-8 982
	Totalt	-20 733	-6 408	-6 630
Netto nytte (NN)		-109 953	-39 921	-47 823
NNB		-1,17	-1,22	-1,06

Tabell 8.1-1 Nytte/kostnadsanalyse for gjennomgående konsepter

Trafikantnyttene for jernbanen (kollektiv) er stor for alle alternativ. Nyttene for sammenslåing og dobbeltspor Oslo – Roa er omtrent det samme, mens den for godsnyttene er større for tiltak i sør.

Trafikantnytte for år 2022-2061. Felles prisnivå 2016				
Nytte for trafikanter og transportbrukere (mill. kr diskontert)		Konsept 1 Dobbeltspor Oslo - Moelv	Konsept 2 Sammenslåing	Konsept 3 Dobbeltspor Oslo - Roa
Trafikantnytte	Bil (fører og passasjer)	6 314	3 253	1 355
	Kollektiv	14 151	5 498	5 065
	Syklende	4	4	20
	Gående	23	28	178
Godsnytte jernbane		1 728	275	987
Sum		22 219	9 058	7 605

Den reduserte avstanden et godt togtilbud kan gi, vil gi økt tetthet og økt produktivitet. Disse tilleggseffektene blir ikke tatt med i den samfunnsøkonomiske analysen, men prosjektet har fått utarbeidet en mernytteanalyse som viser hvilke produktivitetseffekter konseptene kan gi.

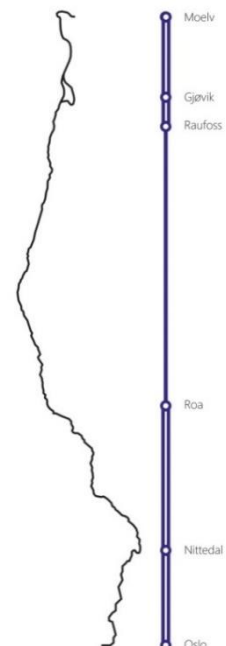
Nok Nåverdi	Konsept 1		Konsept 2		Konsept 3	
	Veg	Jernbane	Veg	Jernbane	Veg	Jernbane
SUM	329	19 297	342	7 505	342	7 953

Anbefalte løsninger for Gjøvikbanen

Konsept 1 vurderes til å være det konseptet som samlet sett gir den beste framtidige løsningen for transportsystemet i korridoren Jaren (Oslo)-Gjøvik-Moelv. Konseptet innebærer høye investeringskostnader og anses for å ligge så langt fram i tid, at vegvesenet og Jernbaneverket ikke ser en samlet gjennomføring som realistisk i overskuelig fremtid, men anbefaler en utvikling der enkelttiltak fra de tre gjennomgående konseptene, legges til grunn. Det er stor mulighet for at gjennomføring av enkeltelementer vil påvirke nytten av framtidige investeringer gjennom arealutvikling og nye markeder, noe transportanalysene ikke kan fange opp. Løsningene bør derfor igangsettes trinnvis.

Anbefalt kortsiktig løsning for Gjøvikbanen			
Strekning	Løsning	Beskrivelse	Grunn-kostnad i mrd 2016-kr (eks. mva).
Oslo-Gjøvik	Alternativ 0+	Oppgradering av eksisterende Gjøvikbane i hht NTP	1-2,3 mrd

Anbefalt langsiktig løsning for Gjøvikbanen			
Strekning	Løsning	Beskrivelse	Kostnad
Raufoss-Mjøsbrua	A2 Sammenkobling Gjøvikbanen-Dovrebanen	Dobbeltspor fra Raufoss til Moelv.	24 mrd
Oslo-Jaren	A1b	Dobbeltspor Oslo-Roa.	20 mrd

Føringer for videre planlegging av Gjøvikbanen

Det vil være viktig for Gjøvik by at prinsippene og traseene for utviklingen av jernbanen og vegen i og gjennom Gjøvik by avklares på kort og lang sikt. Derfor anbefales det å igangsette et forprosjekt som avklarer framtidige transportløsninger i og gjennom Gjøvik by.

Det er viktig å avklare framtidige transportløsninger for veg og jernbane fra Gjøvik til Moelv gjennom kommuneplan. Det bør gjennomføres felles planlegging av veg og bane, slik at vegløsningen ikke vanskeliggjør gode jernbaneløsninger.

Avklare framtidige transportløsninger for jernbanen mellom Oslo og Roa gjennom en kommunedelplan. På grunn av stort arealpress i Oslonære områder, er det viktig å starte planleggingen av denne delen raskt for å sikre nødvendige arealer.

Føringer for videre planlegging av Gjøvikbanen

- Videre- og slutføring av hovedplaner og reguleringsplaner for utbedring av eksisterende Gjøvikbane
- Forprosjekt Reinsvoll – Gjøvik nord
- Kommunedelplan og konsekvensutredning for strekningen Gjøvik - Moelv
- Kommunedelplan og konsekvensutredning for strekningen Oslo - Roa